

SMEREN
Verslavende, geurloze en diep reinigende cosmetica: alles komt langs in *Het antirimpelcomplex* (Balans, €20).

FOTOGRAFEREN
In dit boek schrijft Hannes Wallrafen wat er gebeurt met iemand die zijn belangrijkste zintuig mist (AC, €22).

RAADSELEN
In 1959 worden in het Oeralgebergte de lichamen gevonden van negen studenten. Wat is er gebeurd? (Harmonie, €17,90)

EERSTE ZIN
Een week na Mattias werd zijn fiets bezorgd.
Na Mattias, Peter Zantingh

Primeur
Chick was Nederlands eerste seksblad. Het bestond van 1968 tot 2008. De eerste twee jaar was het blad nog illegaal en werd het onder de toonbank verkocht.

baron', lag het daar waar het hoort: onder de toonbank.'

Onder de toonbank is wel de laatste plaats waar dit luxueus uitgegeven historisch overzicht van opwindende lectuur in Nederland zal liggen. Het rijk en gewaagd geïllustreerde boek is meer bedoeld voor op de salontafel – als je durft.

Zolang het niet wordt opengeslagen, is er niets aan de hand: een witte omslag met een X-vormig 'sleutelgat' (misschien van X-rated?) waardoor we een stukje van een blote dame zien, alles in het netje, lijkt het. Maar al op de eerste pagina is het raak met een pentekening van een overduidelijk copulerend paar. Twee bladzij-

den verder wordt de aandacht getrokken door een gigantische tampeloeres (zoals dat in pornoboekjes werd genoemd). *In your face*, zeg maar.

Schaamteloos

Porno is zo oud als de mensheid. Voor de oorsprong moeten we ver terug; misschien wel naar de rotstekeningen van stieren, speren en stijve pikken, stelt Theo van Os in het hoofdstuk over homo-erotica. Denk ook aan de 'sandalige' fresco's die in de slaapkamers der rijken werden aangetroffen in de door lava bedolven Romeinse plaats Pompeï.

In de middeleeuwen wordt seks ervaren als een gewoon onderdeel van het leven, 'dat net als andere lichaamsfuncties tot kluchtige situaties kan leiden', schrijven Inger Leemans en Hans van der Vegt in het hoofdstuk over het ontstaan van porno in de 16de, 17de en 18de eeuw. 'Veel schaamte komt er niet bij kijken.'

Dat verandert in de renaissance. Seks wordt beladen, iets om je voor te schamen. Dus wat krijg je dan? Stiekeme boekjes, met ondeugende verhalen en verzen, geïllustreerd met zwart-witprenten. De Italiaan Pietro Aretino schreef zulke boekjes, met titels die werden vertaald als *Het net der Wellustigheyd* (1646), over het 'leven en listen der gerieflycke Courtisanen'. Aretino wordt gezien als de vader van de moderne pornografie.

Eind 17de eeuw wordt het hoogtij van Nederlandse pornogeschreven en -prenten genoemd, met teksten en afbeeldingen waarvan 21ste-eeuwers soms niet eens meteen doorhebben dat het van olala gaat. 'Toen hij een tijdje tussen de snaren van dat klavier had gespeeld, kwam hij er met de juiste strijkstok op af. Hij speelde zo druk viool, dat de zwarte mantel, die hij aangehouden had, met een slip in het vuur terechtkwam en begon te smeulen.'

Omdat porno verboden is en de clerus meekijkt, worden allerlei excuses bedacht om toch uitgebreid in te gaan op seks. De geschriften dienen als waarschuwing en geven meteen een zeer uitgebreide beschrijving van hoe het er toegaat in bijvoorbeeld de Antwerpse haven, of we lezen zogenaamd het dagboek van een hoer, of er worden mythische vertellingen gebruikt. De sater die een slapende/badende/zingende nimf bespiedt:

Van alle tijden

Sekstant was een opinieblad over seksualiteit van de NVSH. De illustratie eronder komt uit het in 1770 verschenen en uit het Frans vertaalde *Akademie der dames*.